

Akcioni plan za rodno odgovornu Skupštinu Crne Gore 2022 - 2024.¹

"Rodna ravnopravnost je u interesu i muškaraca i žena i preduslov je istinske demokratije. Međutim, dugi niz godina odgovornost za odbranu ženskih prava i ravnopravnosti polova u parlamentima uglavnom je bila na plećima poslanica. Sada smo fokus te odgovornosti prebacili na parlamente, kao institucije koje zastupaju interese svih građana/ki²"

Interparlamentarna unija

**Dr Olivera Komar
Sanja Elezović**

Sadržaj

Pravni i politički okvir za rodnu ravnopravnost u Crnoj Gori.....	2
Prisustvo žena u Skupštini.....	2
Žene u političkim partijama	5
Mehanizmi za uključivanje rodne ravnopravnosti u rad Skupštine.....	5
Prethodni akcioni dokument za rodno odgovornu Skupštinu (2016-2018).....	8
Proces izrade novog Plana Aktivnosti za rodno odgovornu Skupštinu Crne Gore 2022-2024	12
Analiza potreba	13
Ciljevi Plana aktivnosti 2022-2024	18
Pregled ciljeva i aktivnosti.....	19
Razrada ciljeva kroz aktivnosti.....	20
Monitoring i evaluacija	30
Indikatori učinaka Plana.....	30
Indikatori rezultata Plana.....	31

---

¹ Stavovi izraženi u ovom dokumentu ne odražavaju nužno stavove Misije OEBS-a u Crnoj Gori.

² <https://www.ipu.org/our-impact/gender-equality/gender-sensitive-parliaments>

Pravni i politički okvir za rodnu ravnopravnost u Crnoj Gori

Članovima 2 i 7 Zakona o rodnoj ravnopravnosti definiše se značenje i sadržaj pojma rodne ravnopravnosti kao „ravnopravno učešće žena i muškaraca, kao i lica drukčijih rodnih identiteta u svim oblastima javnog i privatnog sektora, jednak položaj i jednake mogućnosti za ostvarivanje svih prava i sloboda i korišćenje ličnih znanja i sposobnosti za razvoj društva, kao i ostvarivanje jednake koristi od rezultata rada”. Takođe, članovima 10, 11 i 12 Zakona, propisana je obaveza rodno balansirane zastupljenosti muškaraca i žena u organima. Novim Zakonom o finansiranju političkih subjekata i izbornih kampanja predviđeno je da 20% budžetskih sredstava za redovno funkcionisanje stranke treba isplaćivati proporcionalno broju izabranih predstavnica manje zastupljenog pola.

U Izvještaju Evropske komisije o Crnoj Gori iz 2020. godine,³ navodi se da žene nisu dovoljno zastupljene u politici i da su nedovoljno zastupljene na visokom rangu pozicija u Parlamentu kao i na rukovodećim pozicijama u stranci. OEBS/ODIHR upućuje preporuke Crnoj Gori već duži niz godina da izvrši izmjene Zakona o izboru odbornika i poslanika kako bi se ostvario princip rodne ravnopravnosti. To bi značilo da na izornoj listi bude najmanje 40% kandidata/kinja manje zastupljenog pola, odnosno da na izornoj listi među svaka tri kandidata/kinje prema redosljedu na listi mora biti najmanje po jedan kandidat/kinja pripadnik manje zastupljenog pola.

Prisustvo žena u Skupštini

Veće učešće žena u politici i njihovo vođstvo doprinosi smanjenju rodne nejednakosti u društvu, poboljšava međupartijsku saradnju i prioritizuje određena društvena pitanja, kao što su zdravlje, obrazovanje, socijalna pitanja, roditeljsko odsustvo, penzije i slično. Takođe, veće učešće žena i jačanje svijesti o rodnoj ravnopravnosti unutar parlamenata doprinosi donošenju rodno odgovornih zakona u svim oblastima, kao i bolji nadzor nad rodno odgovornim sprovođenjem zakonodavstva. U Crnoj Gori, žene nisu dovoljno zastupljene u političkim i ekonomskim procesima donošenja odluka u zakonodavnoj vlasti. Nakon parlamentarnih izbora u avgustu 2020, formiran je 27. saziv Skupštine, u kome je procenat poslanica bio 22,2% (18 žena od ukupno 81 poslanika/ca). Krajem 2020, zbog ostavki dvojice poslanika na čija su mjesta došle žene, broj je porastao na 20, što čini 24,7% od ukupnog broja poslanika/ca. To je značajan pad u odnosu na prethodnu godinu, a naročito na posljednje mjesece prethodnog saziva Skupštine - naime, u 2019. godini u Skupštini je bilo 28,4% žena, a u periodu od januara

---

³ Commission Staff Working Report, Montenegro 2020 Report, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/montenegro_report_2020.pdf, str.13

do avgusta 2020. godine bilo ih je 29,6%⁴. Ova brojka na kraju 26. saziva predstavlja rezultat nastao usljed primjene Zakona o izboru odbornika i poslanika u dijelu popunjavanja mandata sa izbornih lista⁵.

U 2021. godini, zbog ostavke dvojice poslanika na čija mjesta su došle žene, broj poslanica je porastao na 22, što čini 27,16% od ukupnog broja poslanika/ca.

Na čelu Skupštine je muškarac dok žena zauzima jedno od četiri potpredsjednička mjesta. Iako je imenovanje žene na poziciju potpredsjednice (prve ikada) Skupštine korak u dobrom pravcu, važno je napomenuti da Skupština nije ispoštovala obavezu koju propisuje Zakon o rodnoj ravnopravnosti da se prilikom svih izbora i imenovanja, uključujući formiranje radnih tijela, vodi računa o principu rodne ravnopravnosti, pa je procenat žena u rukovodstvima radnih tijela Skupštine i Komisiji za praćenje i kontrolu postupka privatizacije 26,67 %. Žene predsjedavaju Ustavnim odborom, Zakonodavnim odborom, Odborom za rodnu ravnopravnost i Odborom za antikorupciju (četiri od četrnaest radnih tijela (28,57 %). Pojedini odbori, kao što je Odbor za međunarodne odnose i iseljenike, Odbor za ekonomiju, finansije i budžet, Odbor za ljudska prava i slobode, Odbor za prosvjetu, nauku, kulturu i sport, Odbor za antikorupciju i Administrativni odbor imaju čak manji procenat žena nego u plenumu, dok u Odboru za bezbjednost i odbranu nema ni jedne žene.

Što se tiče zaposlenih u Službi Skupštine Crne Gore, može se zapaziti obrnuta proporcija: ukupan broj zaposlenih je 200⁶, i čini ga 138 žena, odnosno 69%, dok je broj muškaraca 63, odnosno 31%. Rukovodstvo Službe Skupštine čine Generalni sekretar i dvije zamjenice Generalnog sekretara. Savjetnika predsjednika i potpredsjednika Skupštine je ukupno 14, od kojih je 4 žena, odnosno 28,57 % dok je muškaraca 10 odnosno 71,42 %. Kada su u pitanju mjesta šefova/ica organizacionih jedinica, od ukupno 40 zaposlenih koji se nalaze na navedenim mjestima, 28 je žena odnosno 70 % dok je muškaraca 12 odnosno 30 %.

---

⁴ 2020: <https://data.ipu.org/women-ranking?month=1&year=2020>

⁵ Prema Zakonu, u slučaju prestanka mandata poslanika, njegovo mjesto popunjavala žena koja je prva sledeća na izbornoj listi. U slučaju da mandat prestane poslanici, njeno mjesto je takođe popunjavala žena koja je prva sledeća na izbornoj listi.

⁶ Ovaj broj uključuje generalnog sekretara, dvije zamjenice generalnog sekretara, tri pomoćnika/ce generalnog sekretara, 14 savjetnika predsjednika/ce i potpredsjednika/ce Skupštine, 176 službenika/ca i namještenika/ca, četiri zaposlena/e kojima je utvrđeno mirovanje prava iz radnog odnosa i jednu savjetnicu ranijeg predsjednika Skupštine.

Pregled rodne statistike po odborima prikazan je u sljedećoj tabeli:

Odbor	Ukupno	Žene	Muškarci	Procenat žena	Procenat muškaraca	Predsjednik/ca
Ustavni odbor	13	5	8	38,5%	61,5%	Ž
Zakonodavni odbor	13	6	7	46,1%	53,9%	Ž
Odbor za politički sistem, pravosuđe i upravu	13	4	9	30,7%	69,3%	M
Odbor za bezbjednost i odbranu	13	0	13	0%	100%	M
Odbor za međunarodne odnose i iseljenike	13	3	10	23,1%	76,9%	M
Odbor za evropske integracije	13	5	8	38,5%	61,5%	M
Odbor za ekonomiju, finansije i budžet	13	3	10	23,1%	76,9%	M
Odbor za ljudska prava i slobode	13	2	11	15,4%	84,6%	M
Odbor za rodnu ravnopravnost	13	9	4	69,2%	30,8%	Ž
Odbor za turizam, poljoprivredu, ekologiju i prostorno planiranje	13	5	8	38,5%	61,5%	M
Odbor za prosvjetu, nauku, kulturu i sport	13	3	10	23,1%	76,9%	M
Odbor za zdravstvo, rad i socijalno staranje	13	4	9	30,7%	69,3%	M
Odbor za antikorupciju	13	2	11	15,4%	84,6%	Ž
Administrativni odbor	13	3	10	23,1%	76,9%	M
Komisija za praćenje i kontrolu postupka privatizacije	14	4	10	28,5%	71,5%	M
Procenat u rukovodstvu odbora i Komisije za praćenje i kontrolu postupka privatizacije						26,67% Ž 73,33% M

Žene u političkim partijama

Priručnik za samoevaluaciju rodne osjetljivosti parlamenata koji je Interparlamentarna unija objavila 2016. godine⁷ upućuje na to da je osim postojanja neophodnog zakonskog okvira i prisustva žena u parlamentima, rodna ravnopravnost zajednička odgovornost svih parlamentaraca/ki, te da je neophodno imati određene mehanizme za njeno uključivanje u rad parlamenta. Takođe, kako bi se stvorila neophodna infrastruktura i politike za podršku rodno osjetljive kulture, potrebno je da političke stranke budu borci za rodnu ravnopravnost.

U Crnoj Gori, od trideset tri političke partije koje su predstavljene u Skupštini, ni jednu ne vodi žena. Formalno-pravno, ne postoje nikakve prepreke za veće prisustvo žena na liderskim pozicijama, jer su sve parlamentarne partije integrisale rodno ravnopravan pristup u svoje programe i statute i formirale forume žena. Takođe, shodno Zakonu o finansiranju političkih subjekata i izbornih kampanja, oko pola miliona eura je već opredijeljeno ženama u partijama. Od 1. januara 2021. godine, parlamentarne partije koje imaju žene u poslaničkim klubovima dobijaju dodatna sredstva, zavisno od broja žena. Uvođenje norme kojom se osigurava finansiranje političkog rada žena unutar partija predstavlja najveći iskorak u proteklom periodu i primjenu najnaprednije mjere preporučene od strane Savjeta Evrope i Ujedinjenih nacija. Radi poređenja, u Evropi svega par zemalja omogućava ovo rješenje, dok u zemljama u regionu političarke nijesu uspijevale da se izbore za ovu normu. Nakon parlamentarnih izbora 2020. godine, žene su i dalje jako slabo zastupljene na visokim pozicijama u partijskim strukturama, a u pregovaračkim timovima političkih partija i koalicija o formiranju nove Vlade, učestvovala je samo jedna žena. Ovi podaci ukazuju na to da političkim partijama u Crnoj Gori tek predstoji rad na uspostavljanju rodno odgovornog djelovanja unutar sopstvenih struktura, kao i rodno odgovornog javnog djelovanja.

Mehanizmi za uključivanje rodne ravnopravnosti u rad Skupštine

Odbor za rodnu ravnopravnost Skupštine uspostavljen je radi ostvarivanja sljedećih nadležnosti i funkcija:

- Razmatranja predloga zakona, drugih propisa i opštih akata koji se odnose na ostvarivanje načela rodne ravnopravnosti;
- Praćenje primjene ovih prava kroz sprovođenje zakona i unaprjeđivanje principa rodne ravnopravnosti, posebno u oblasti prava djeteta, porodičnih odnosa,

---

⁷ <https://www.ipu.org/resources/publications/toolkits/2016-11/evaluating-gender-sensitivity-parliaments-self-assessment-toolkit>

zapošljavanja, preduzetništva, procesa odlučivanja, obrazovanja, zdravstva, socijalne politike i informisanja;

- Učešća u pripremi, izradi i usaglašavanju zakona i drugih akata sa standardima evropskog zakonodavstva i programima Evropske unije koji se odnose na rodnu ravnopravnost;
- Afirmisanja potpisivanja međunarodnih dokumenata koji tretiraju ovo pitanje i prate njihovu primjenu;
- Saradnje sa odgovarajućim radnim tijelima drugih parlamenata i nevladnim orgnaizacijama iz ove oblasti;
- Odbor u oviru svoje nadležnosti prati i ocjenjuje usklađenost zakona Crne Gore sa pravnom tekovinom Evropske Unije i na osnovu izvještaja Vlade prati i ocjenjuje primjenu zakona, posebno zakona iz kojih proizilaze obaveze usaglašene sa pravom Evropske unije.

Osim Odbora, jedan od mehanizama za uključivanje rodne ravnopravnosti su i mreže koje političarke iz različitih parlamentarnih partija osnivaju radi međusobne podrške. Godine 2017, osnovana je Ženska politička mreža, koja je aktivno radila na poboljšanju položaja žena u politici. Između ostalog, ova mreža je uputila Skupštini zahtjev za izmjenu izbornog zakonodavstva koji podrazumijeva povećanje minimalne kvote za učešće žena u Skupštini na 40 odsto, uz obavezni raspored prema kome bi minimum 1 u 3 kandidata/kinje bila žena, tj. predstavica manje zastupljenog pola. Takođe, zahvaljujući inicijativi Ženske političke mreže izmijenjeno je finansiranje političkih partija i osigurano da se politički rad i osnaživanje žena unutar parlamentarnih političkih partija kontinuirano odvija. U sferi ekonomskog osnaživanja žena, ŽPM je inicijativom za podršku ženskom preduzetništvu na lokalnom nivou osigurala da u nekoliko opština u Crnoj Gori preduzetnice mogu koristiti bespovratna sredstva za svoje biznise.

U martu 2021, u Skupštini Crne Gore je formiran Ženski klub, koji čine poslanice svih političkih partija zastupljenih u parlamentu. Sporazum o formiranju Ženskog kluba potpisale su sve poslanice 27. saziva Skupštine Crne Gore. Ciljevi i principi Kluba su afirmacija rodne ravnopravnosti na svim nivoima odlučivanja, podsticaj ženama za veće učešće u političkom i javnom životu, unaprjeđenje položaja žena u svim sferama društva i podsticaj i unaprjeđenje solidarnosti i humanosti, kao i promovisanje volonterizma i međusobnog pomaganja. Ženski klub je definisao sljedeće zadatke:

- Unaprjeđenje zakonskog okvira koji se odnosi na afirmaciju rodne ravnopravnosti na mjestima odlučivanja i u svim sferama društva;
- Unaprjeđenje zakonskog okvira koji se odnosi na borbu protiv rodno zasnovanog nasilja;
- Unaprjeđenje zakonske regulative i ambijenta za socio-ekonomsko osnaživanje žena;

- Unaprjeđenje zakonske regulative i ambijenta za ravnopravni položaj žena na tržištu rada;
- Unapređenje zakonske regulative i ambijenta za bolju zdravstvenu zaštitu žena, posebno onih u ruralnim područjima;
- Unapređenje zakonskog okvira u cilju stimulisanja solidarnosti, humanosti i volonterizma i
- Drugi za koje se ocijeni da su neophodni, odnosno korisni za ostvarivanje ciljeva.

Planom rada predviđene su aktivnosti u 3 strateške oblasti:

1. Socijalne, zdravstvene i krivično pravne zaštite žena i djece;
2. Uloga žene u crnogorskom društvu kroz kulturno, obrazovno, istorijsko i medijsko nasljeđe;
3. Promovisanje rodne ravnopravnosti i ekonomsko osnaživanje žena.

Kroz predloge za izmjenu Poslovnika Skupštine u 2021. godini, uvedena je obaveza da žena pokriva jednu od potpredsjedničkih funkcija, što predstavlja veliki pomak u odnosu na prethodni period. Međutim, balansirano učešće žena u odborima i u delegacijama nije uvedeno kao obaveza, već samo kao preporuka, jer predlagači/ce nijesu uspjeli da nađu odgovarajući način da uklope ovu obavezu u postojeći način formiranja odbora (sastav odbora se određuje u skladu sa osvojenim mandatima). U tom smislu, bilo bi neophodno proučiti primjere dobre prakse iz regiona i zemalja EU i uvesti ovo kao obavezu. U 27. sazivu Skupštine, prisustvo žena u delegacijama je prikazano u sljedećoj tabeli:

DELEGACIJA	UKUPNO	MUŠKARCI	ŽENE
Delegacija u Parlamentarnoj skupštini NATO	6	4 66,6%	2 33,3%
Delegacija u Parlamentarnoj skupštini OEBS	6	4 66,6%	2 33,3%
Delegacija u Parlamentarnoj skupštini Savjeta Evrope	5	4 80%	1 20%
Delegacija u Interparlamentarnoj uniji - IPU	6	3 50%	3 50%
Delegacija u Parlamentarnoj skupštini PSJIE	8	6 75%	2 25%
Delegacija u parlamentarnoj dimenziji Centralnoevropske inicijative – CEI PD	6	4 66,6%	2 33,3%
Delegacija u Parlamentarnoj skupštini Unije za Mediteran – PS UzM	4	2 50%	2 50%
Delegacija u Parlamentarnoj skupštini Mediterana - PSM	8	4 50%	4 50%

Prosjek: M: 63,14% Ž: 36,86%

Prethodni akcioni dokument za rodno odgovornu Skupštinu (2016-2018)

Program za demokratizaciju Misije OEBS-a u Crnoj Gori je, u saradnji sa i OEBS-ovom kancelarijom za demokratske institucije i ljudska prava (OEBS/ODIHR) i Odborom za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, izradio Plan aktivnosti za postizanje rodno senzitivne Skupštine za period 2016-2018. godine.

Planom aktivnosti je bilo definisano šest ciljeva:

1. Unaprjeđenje i jačanje liderstva i posvećenost konceptu rodne ravnopravnosti kroz inkluzivni pristup;
2. Rodna uravnoteženost u političkom zastupanju kroz uravnoteženosti u brojevima i odgovornostima;
3. Rodno odgovorno zakonodavstvo i politike koje usvaja Skupština Crne Gore;
4. Unaprjeđenje skupštinskih službi i infrastrukture sa ciljem dostizanja profesionalne izvrsnosti;
5. Jačanje svijesti o rodnoj ravnopravnosti u skupštinskoj kulturi;
6. Skupština kao zastupnica rodne ravnopravnosti: približavanje javnosti.

U okviru akcionih oblasti definisane su aktivnosti/mjere, indikatori efekta, polazne osnove, odgovorna lica i vremenski okvir za njihovu realizaciju. Realizacija ovog plana trebalo je da utiče na podizanje svijesti o pitanjima rodne ravnopravnosti i značaja integracija politika rodne ravnopravnosti, kao i uspostavljanje mehanizama ostvarivanja rodne ravnopravnosti u Skupštini Crne Gore.

U periodu maj-jun 2021. godine, uz podršku Misije OEBS-a u Crnoj Gori, angažovana je konsultantkinja dr Olivera Komar da uradi evaluaciju Plana aktivnosti. Cilj ove Evaluacije bio je da izmjeri u kojoj mjeri su ciljevi, potciljevi i mjere iz Akcionog plana za postizanje rodno senzitivne Skupštine za period 2016-2018. godine ispunjeni i u kojoj mjeri su doprinijeli unapređenju nivoa rodne ravnopravnosti kako u funkcionisanju same Skupštine, tako i u njenom uticaju na šira kretanja u zemlji. Poseban akcenat evaluacije bio je na tome da utvrdi da li je unaprijeđen kapacitet Skupštine za orodnjavanje zakona i opštih akata koje donosi.

Glavni nalazi evaluacije su sljedeći:

- Evaluacija je zaključila da prilikom planiranja, **nisu dovoljno konsultovane službe i stručna tijela Skupštine**, te nisu uzeti u obzir njihovi kapaciteti i mogućnosti. Ovaj nedostatak se ne odnosi na pitanje rodne analize potreba već na praktičnu analizu kapaciteta i nadležnosti za sprovođenje PA. Kao rezultat, službe koje su definisane planom kao nadležne za sprovođenje određenih aktivnosti nisu mogle, ili se nisu

osjećale pozvanim da ih sprovedu. Dodatno, nakon usvajanja, sam plan nije dovoljno iskomuniciran sa svim relevantnim službama, pa je kao jedan od nedostataka prepoznat **nedostatak osjećaja „vlasništva“ nad samim planom i njegovim rezultatima.**

- **Nepostojanje mehanizma za monitoring i praćenje realizacije** PA doveo je do toga da se za dio aktivnosti **ne može utvrditi da li su i do koje mjere realizovane.**
- **Svi ciljevi Plana su i dalje veoma relevantni i treba ih prenijeti u naredni PA.** Međutim, u pripremi novog Plana bi trebalo primijeniti **fokusiraniji pristup.**

Evaluacija na sljedeći način **procjenjuje postignuća u odnosu na svaki od pojedinačnih ciljeva** i daje preporuke na koji način ih je potrebno dodatno razraditi u narednom Planu aktivnosti:

- **Cilj 1: Unaprjeđenje i jačanje liderstva i posvećenost konceptu rodne ravnopravnosti kroz inkluzivni pristup:** bez vođstva koje razumije problematiku rodne ravnopravnosti i koje je posvećeno obezbjeđivanju inkluzivnosti u funkcionisanju Skupštine, nije moguće postići optimalne rezultate. Iz tog razloga cilj ostaje i dalje veoma relevantan. Vođstvo Skupštine u periodu realizacije prethodnog Plana nije bilo dovoljno senzibilisano za pitanja rodne ravnopravnosti. Kako sam plan nije bio formalno integrisan u mehanizme funkcionisanja Skupštine (na primjer ne postoji jasno određena obaveza u realizaciji koja je usvojena kao obavezujuća) u velikoj mjeri je zavisio od „raspoloženja“ vođstva Skupštine. Kada je u pitanju Plan za naredni period, trebalo bi nastaviti sa naporima da se senzibiliše rukovodstvo Skupštine, ali i da se što je više moguće implementacija plana institucionalizuje i integriše u sistem redovnog funkcionisanja, na primjer kroz godišnji plan rada Skupštine.
- **Cilj 2: Rodna uravnoteženost u političkom zastupanju kroz uravnoteženosti u brojevima i odgovornostima:** iako je u odnosu na parlamentarne izbore na nivou odbora i radnih tijela učinjen pomak, još uvijek nije postignut cilj izbalansiranog pristupa, pa bi trebalo razmisliti o izmjeni Poslovnika.
- **Cilj 3: Rodno odgovorno zakonodavstvo i politike koje usvaja Skupština Crne Gore:** Zakon o rodnoj ravnopravnosti⁸ uvodi obavezu orodnjavanja svih instrumenata (normativnih i implementacionih) i strategija u svim oblastima, kao i podizanje kapaciteta svih institucija za sprovođenje politika rodne ravnopravnosti. Orodnjavanje zakona i politika, postaje dominantni strateški cilj za postizanje rodne ravnopravnosti na nivou društva. Jačanje kapaciteta Skupštine za uvođenje rodne analize prilikom donošenja zakona ostaje posebno relevantno u kontekstu uvođenja programskog budžeta koji može omogućiti bolje planiranje sredstava za postizanje rodne

---

⁸ Sl. list CG“, br.1/2007 i 38/2015

ravnopravnosti.

- **Cilj 4: Unaprjeđenje skupštinskih službi i infrastrukture sa ciljem dostizanja profesionalne izvrsnosti:** ovaj cilj ostaje veoma relevantan u kontekstu uspostavljanja adekvatne infrastrukture i podrške za orodnjeno funkcionisanje Skupštine.
- **Cilj 5: Jačanje svijesti o rodnoj ravnopravnosti u skupštinskoj kulturi:** u tom smislu je neophodno nastaviti napore da se Skupština učini orodnjem mjestom za rad u smislu boljeg planiranja radnog vremena koje je bolje prilagođeno osobama koje imaju porodične i druge obaveze. Na primjer, rad nekih odbora se protegne do kasno u noć pri čemu su onda članovi/ce stručnih službi koje prate rad odbora obavezni da ostanu i nakon završetka rada odbora, nekad i poslije ponoći.
- **Cilj 6: Skupština kao zastupnica rodne ravnopravnosti:** potrebna je proaktivnija uloga Skupštine i njenih članova u promociji principa rodne ravnopravnosti. Posebno u svijetlu učestalih mizoginih izjava i postupaka koji se mogu čuti u istupanju poslanika, kao i povećanom broju anonimnih i neanonimnih napada na poslanice i žene iz javne sfere.

Preporuke Evaluacije za definisanje narednog Plana Aktivnosti su sljedeće:

- Potrebno ga je donijeti u intenzivnijoj komunikaciji sa službama Skupštine kako bi se bolje planirale aktivnosti u skladu sa nadležnostima i kapacitetima pojedinačnih službi, ali i kako bi se stvorio jači osjećaj vlasništva nad planom.
- Mora da bude obavezujući dokument sa jasno definisanim obavezama skupštinskih službi.
- Mora da prati precizan plan monitoringa i evaluacije sa jasno definisanim nadležnostima po ovom pitanju.
- Indikatore za realizaciju aktivnosti bi trebalo planirati u skladu sa definicijama nadležnosti pojedinačnih službi.
- Trebalo bi da sadrži manji broj aktivnosti koje će biti više fokusirane. Prilikom definisanja aktivnosti treba izbjeći preambiciozne planove za koje ne postoje resursi.
- Mora biti institucionalno uklopljen u funkcionisanje Skupštine, trebalo bi da postoji jasna podjela obaveza u implementaciji plana i konkretna služba treba da bude zadužena za periodično izvještavanje.
- Trebalo bi da uđe u godišnji plan rada Skupštine i plan rada Ženskog kluba.

- Trebalo bi ga uskladiti sa novom Strategijom rodne ravnopravnosti.
- Fokus bi trebalo da bude na jačanju kapaciteta Odbora za rodnu ravnopravnost, Sekretarijata Odbora i rukovodstva Skupštine.
- Plan aktivnosti mora da ima svoj budžet i unaprijed opredijeljena sredstva za realizaciju. Ne može da zavisi od „raspoloženja“ rukovodstva Skupštine da finansira određene aktivnosti.
- Jedan od strateških prioriteta trebalo bi da bude uvođenje rodno odgovornog budžetiranja kroz programski budžet. Da bi se ovo ostvarilo, neophodno je jačati kapacitete Skupštine, kako u pogledu obuka, tako i u pogledu broja angažovanih službenika na ovim poslovima.
- Jačanje kapaciteta trebalo bi da se fokusira na skupštinske službe i sekretarijate, kao i rukovodstvo Skupštine.
- Kapaciteti Parlamentarnog instituta nisu dovoljno iskorišćeni u svrhu promocije rodne ravnopravnosti. Prilikom donošenja novog plana trebalo bi se konsultovati sa Institutom kako bi se adekvatno planirale aktivnosti u koje mogu da se uključe, kao i podrška koja im je potrebna za to.
- Odbor za rodnu ravnopravnost trebalo bi da djeluje proaktivnije, pa je neophodno razmotriti ideju da Odbor postane matični za sve zakone koji se donose, u smislu ispitivanja njihove orodnjenosti.
- Kao osnov za kreiranje novog plana aktivnosti može da posluži spisak indikatora za rodno senzitivni parlament koji je pripremio EIGE⁹ i posebno u četiri oblasti:
  - o Da žene i muškarci imaju iste mogućnosti da postanu dijelom Skupštine,
  - o Da žene i muškarci imaju iste mogućnosti da utiču na rad Skupštine,
  - o Da posebni ženski interesi i problematika imaju svoj prostor na dnevnom redu Skupštine,
  - o Da Skupština donosi orodnjeno zakonodavstvo,
  - o Da Skupština ispunjava svoju simboličku funkciju kada je u pitanju rodna ravnopravnost.

---

⁹<https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/toolkits/gender-sensitive-parliaments/what-tool>

Proces izrade novog Plana Aktivnosti za rodno odgovornu Skupštinu Crne Gore 2022-2024.

Godine 2021, Misija OEBS-a i Odbor za rodnu ravnopravnost su se sporazumjeli oko potrebe da se izradi novi Plan aktivnosti za period 2022-2024. Kao prvi korak, Misija OEBS-a je podržala izradu već pomenute Evaluacije prethodnog akcionog dokumenta¹⁰, kako bi ustanovila uspješnost sprovođenja prethodnog dokumenata i definisala nedostake i naučene lekcije koje bi trebalo uzeti u obzir prilikom izrade novog dokumenta.

Kao drugi korak, Misija OEBS-a je angažovala dvije ekspertkinje (dr Oliveru Komar i Sanju Elezović) koje će u saradnji sa Radnom grupom Skupštine Crne Gore, izraditi novi akcioni dokument za naredni trogodišnji period, tj. Plan aktivnosti za postizanje rodno odgovorne Skupštine 2022-2024, uzimajući u obzir nalaze i preporuke Evaluacije, kao i ciljeve i mjere Nacionalne strategije rodne ravnopravnosti 2021 - 2025¹¹, kao i brojnih preporuka međunarodnih organizacija, prije svega UN Komiteta za rodnu ravnopravnost, OEBS-a, Evropske Unije i Savjeta Evrope.

Proces izrade novog akcionog dokumenata odvijao se u četiri koraka:

1. Formiranje Radne grupe za izradu Plana aktivnosti
2. Anketiranje poslanika/ca i zaposlenih u Skupštini, kako bi se uradila Analiza potreba
3. Sastanci Radne grupe - definisanje prioritetnih oblasti i aktivnosti za naredne dvije godine
4. Izrada Plana aktivnosti 2022-2024.

Radna grupa je formirana u septembru 2021, u sastavu:

- Branka Bošnjak, potpredsjednica Skupštine Crne Gore i kopredsjedavajuća Ženskog kluba
- Božena Jelušić, predsjednica Odbora za rodnu ravnopravnost;
- Bojana Bulut, šefica Parlamentarne budžetske kancelarije;
- Mirko Mijanović, šef Biroa za upravljanje ljudskim resursima;
- Tamara Pešić, savjetnica u Sekretarijatu Odbora za rodnu ravnopravnost.

U skladu sa preporukama Evaluacije, u avgustu 2021. sprovedena anonimna on-line anketa o potrebama orodnjavanja Skupštine Crne Gore, kao i kapacitetima za sprovođenje Plana aktivnosti. Molba za popunjavanje ankete upućena je svim poslanicima/cama i zaposlenima u sekretarijatima radnih tijela. Cilj ankete je bio da se različiti subjekti u Skupštini (političari/ke i zaposleni), zainteresuju za proces izrade Plana aktivnosti i na ovaj način uključe da daju svoje predloge i sugestije vezane za orodnjavanje Skupštine, kao i da se sagledaju kapaciteti

---

¹⁰ Evaluaciju je uradila dr Olivera Komar, ekspertkinja OEBS-a

¹¹ Takođe podržane od strane Misije OEBS-a, u saradnji sa Ministarstvom pravde, ljudskih i manjinskih prava

skupštinskih službi i odbora da sprovedu mjere i aktivnosti budućeg Plana aktivnosti 2022-2024. Rezultati ankete su detaljnije opisani u Analizi potreba.

U periodu septembar - oktobar 2021, organizovana su dva sastanka Radne grupe. Na prvom sastanku su predstavljeni rezultati anonimne ankete i Evaluacije prethodnog Plana aktivnosti (putem Power Point prezentacije). Nakon prezentacija, učesnicima/cama je data prilika da prokomentarišu rezultate ankete i rezultate Evaluacije i da iznesu mišljenja i predloge i sugestije u vezi sa izazovima i mogućnostima koji će uticati na razvoj programa rodno odgovorne Skupštine. Diskusija je vođena on-line. Na drugom sastanku, nastavljena je diskusija o prioritnim mjerama i aktivnostima koje će biti obuhvaćene novim Planom aktivnosti. Drugi sastanak je takođe održan on-line i tokom njega su kroz metodologiju upoređivanja sa mjerama i aktivnostima iz prethodnog programskog perioda, definisane prioritne mjere i aktivnosti za naredni dvogodišnji period. Uz ciljeve su definisani indikatori, po ugledu na metodologiju Evropskog instituta za rodnu ravnopravnost za rodno odgovorne parlamente, kao što je i preporučeno u Evaluaciji.

Analiza potreba

Na upitnik koji je postavljen u vidu online platforme za popunjavanje odgovorilo je 18 osoba, od čega 3 osobe muškog i 15 osoba ženskog pola. Svi ispitanici i ispitanice su odgovorili na sva pitanja (procenat ispunjenosti je 100%). Na upitnik je odgovorilo 12 poslanika i poslanica i 6 osoba koje su zaposlene u sekretarijatima radnih tijela Skupštine Crne Gore. Ipak gledano u odnosu na cjelokupan sastav Skupštine, od 81 poslanika/ce na upitnik je odgovorilo svega 9.7%. Sva tri muškarca koja su odgovorila na upitnik su poslanici.

Rezultati analize potreba su sljedeći:

1. Prioritetne oblasti novog Plana aktivnosti za rodno odgovornu Skupštinu

Ispitanicima je bilo ponuđeno da sa unaprijed kreirane liste izaberu do tri odgovora koji su najviše u skladu sa njihovim mišljenjem. Iz grafika vidimo da se kao prioriteti izdvajaju – uspostavljanje kapaciteta i institucionalnih uslova za rodno budžetiranje, promocija i osnaživanje žena na visokim pozicijama u Skupštini, skupštinskim tijelima i službama, te osnaživanje žena u političkim partijama. Ispitanici su odabirom ovih odgovora na neki način istakli osnovne uslove za uspostavljanje rodne ravnopravnosti – resursi, modeli i političke partije kao baza za regrutaciju.

Sljedeća grupa prioriteta se odnosi na uspostavljanje uslova unutar same Skupštine kao institucije za unaprjeđenje implementacije principa rodne ravnopravnosti – uspostavljanje kapaciteta i institucionalnih uslova za orodnjavanje zakona koje donosi Skupština, osnaživanje skupštinskih službi za istraživanje i analizu, te samo analiziranje postojećeg legislativnog okvira sa rodnog aspekta.

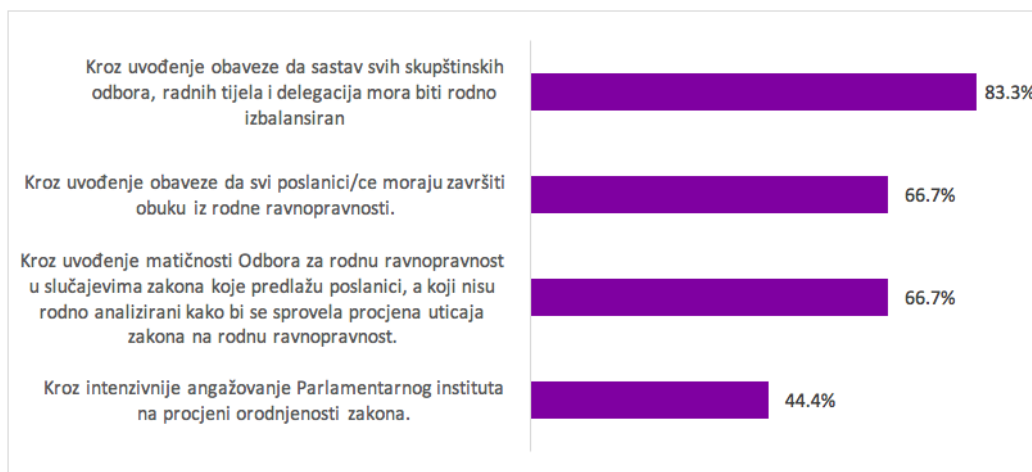
Slika 1: Proritetne oblasti za postizanje rodno odgovorne Skupštine

2. Načini za postizanje rodno odgovorne Skupštine

Kao najefikasniji način ispitanici i ispitanice izdvajaju **obavezu** da sastav svih skupštinskih odbora, radnih tijela i delegacija mora biti rodno izbalansiran. Na taj način se postiče promjena koja je **vidljiva**. Drugi strateški cilj prethodnog Plana odnosio se na rodno izbalansirano političko predstavljanje. Evaluacija je zaključila da ovaj cilj ostaje i dalje veoma relevantan. Iako su izborne kvote za manje zastupljeni pol uticale pozitivno na popravljavanje balansa jednake zastupljenosti muškaraca i žena u Skupštini Crne Gore, stanje je daleko ispod željenog (40% definisano Nacionalnom strategijom održivog razvoja do 2030. godine). Izmjenama Poslovnika, učinjeni su pomaci kad je u pitanju zastupljenost žena u vođstvu Skupštine (jedno od tri lica na mjestu potpredsjednik-ca mora biti žena). Ova promjena tek treba da proizvede materijalne posljedice u smislu rodno osvješćenijeg djelovanja vođstva Skupštine i otvaranja prostora za druge aktivnosti na ovom planu. Na nivou odbora i radnih tijela je takođe učinjen pomak, ali nije postignut cilj izbalansiranog pristupa.

Pored četiri ponuđena načina, ispitanicima je ostavljena mogućnost da sami upišu i obrazlože neki način za koji smatraju da je relevantan, a da nije ponuđen. Dobijena su dva odgovora:

- „Povećavanjem kvota za obaveznu zastupljenost slabije zastupljenog pola na poslaničkim i odborničkim listama“,
- „50% žena u Parlamentu.“

Slika 2: Načini za postizanje rodno odgovorne Skupštine

3. Skupština kao bezbjedno radno mjesto

Ispitanici/ce su zamoljeni da odgovore na pitanje da li su ikad doživjeli bilo koju vrstu seksualnog uznemiravanja na radnom mjestu u Skupštini, kao što je komentarisanje izgleda, dobacivanje, neprimjereno dodirivanje, neprimjerene šale na račun seksualnosti, ucjenjivanje seksualnim odnosima i sl. Ovim pitanjem se željelo provjeriti, uz zaštitu anonimnosti, da li poslanici, poslanice, službenici i službenice Skupštinu Crne Gore doživljavaju kao bezbjedno radno mjesto, te da li aktivnosti na unaprjeđenju uslova rada u smislu bezbjednosti treba da uđu u novi plan. Od svih ispitanika i ispitanica, jedna osoba ženskog pola koja ima status poslanice je dala potvrdan odgovor na ovo pitanje.

4. Potreba za obukama iz oblasti rodne ravnopravnosti

Ovo pitanje se sastojalo iz dva dijela - prvi, kroz koji smo željeli da saznamo koliko ispitanika/ca je do sada prošlo kroz obuke i koje su to, i drugi, koje obuke bi željeli da pohađaju ubuduće. Nešto manje od polovine ispitanika i ispitanica tvrde da su završili neku obuku iz oblasti rodne ravnopravnosti. Od tri muškarca koji su odgovorili na upitnik, samo jedan tvrdi da je prošao kroz neku obuku iz ove oblasti. Među poslanicima i poslanicama, tačno polovina jeste, a polovina nije prošla kroz neku od obuka iz ove oblasti. Sledeće pitanje se odnosilo na teme koje je obuka pokrivala, pa su odgovori bili sljedeći:

- Rodno odgovorno budžetiranje,
- Rodno odgovoran parlament,
- Ekonomsko osnaživanje žena
- Značaj kvota za učešće žena na mjestima odlučivanja,
- Međunarodni standardi u oblasti rodne ravnopravnosti,
- Rodni principi, rodna procjena i rodna analiza,
- Obuke za osnaživanje žena za učešće u politici (npr. javno govorništvo, organizacija političke kampanje, nastup pred medijima i sl.).

U grafiku koji slijedi predstavljeni su odgovori na pitanje koje obuke bi zanimale ispitanike i ispitanice. Jedna trećina njih je istakla rodno odgovoran parlament kao temu, dok je nešto više od četvrtine zainteresovano za temu rodno odgovornog budžetiranja.

Slika 4: Interesovanje za pojedine teme

5. Samoevaluacija poznavanja tematike rodne ravnopravnosti

Većina ispitanika/ca (66.7%) smatra da dobro poznaje tematiku rodne ravnopravnosti. Svega 11.1% smatra da ima nedovoljno znanja. To je jedan od većih problema ovakvog načina prikupljanja podataka. Očekivano je da će na iskazivanje svog stava i mišljenja pristati oni koji su senzibilisani kada je u pitanju tema, tj. koji već imaju određena znanja i na osnovu njih izgrađene stavove i mišljenja o temi.

6. Stavovi o rodnoj ravnopravnosti

Ova oblast je istražena kroz dva pitanja - procenat žena u politici, i stav o liderstvu tokom krize javnog zdravlja, iz rodne perspektive. S obzirom da trenutni procenat žena u Skupštini Crne Gore nakon posljednjih parlamentarnih izbora iznosi 24,7%, ispitanici/ce su upitani da iznesu svoje mišljenje da li je taj procenat previsok, prenizak ili kako treba? Od ukupnog broja, 88,9% njih je reklo da je taj procenat prenizak, dok je 11,1% (dvoje ispitanika/ca) rekli da je kako treba. Kod ovog pitanja je naupečatljivije da su to ista 2 ispitanika/ce koje su za sebe ustvrdili na prethodnom pitanju da imaju nedovoljno poznavanje tematike rodne ravnopravnosti. Ovaj podatak izrazito slikovito govori o potrebi za obukama i unapređenjem znanja iz oblasti rodne ravnopravnosti kao glavnom oruđu za mijenjanje stavova.

Drugo pitanje je glasilo „Ko je naprikladniji da vodi državu tokom krize javnog zdravlja: muški politički lideri, ženske političke liderke ili i jedni i drugi podjednako?“. Od ukupnog broja ispitanika/ca, 77,8% smatra da bi državu trebalo da vode i jedni i drugi podjednako, dok 22,2% smatra da bi to trebalo da budu ženske političke liderke. Zanimljivo je da niko od ispitanika/ca nije izabrao treći ponuđeni odgovor „muški politički lideri“.

7. Šta bi trebalo uvrstiti u Plan aktivnosti za rodno odgovornu Skupštinu 2022-2024.

Ispitanici i ispitanice su naveli i sljedeće prijedloge za koje smatraju da ih treba uvrstiti u novi Plan:

- Obavezu da tamo gdje je muškarac na čelu radnog tijela, da žena bude zamjena i obrnuto;
- Da se zakoni pišu u ženskom rodu, da se napravi raspored da taj srazmjer bude 50:50, a ne da uvijek se pišu u muškom, a onda postavi upućujući član da sve važi i u ženskom rodu...;
- Da se predsjednici/e i potpredsjednici/e Parlamenta ili radnih tijela moraju obraćati vodeći računa o rodno senzitivnom jeziku;
- Edukacije poslanica i poslanika na temu „Rodno odgovorna Skupština“;
- Edukacija poslanika/ca o rodno odgovornom budžetiranju;
- Što veći broj zaposlenih na rukovodećim pozicijama Skupštine da završi obuku iz rodne ravnopravnosti;
- Osnaživanje uloge žena u lokalnim parlamentima, uključivanje žena iz ruralnih oblasti;
- Veća medijska promocija.

Zaključci Analize potreba:

- Činjenica da je i pored nekoliko ponovljenih poziva na upitnik kojim se traži njihovo mišljenje odgovorilo svega 18 lica i samo oko 10% poslanika/ca Skupštine Crne Gore, govori o relativno niskom nivou posvećenosti ovoj temi, što može biti jedan od bitnijih izazova za implementaciju novog Plana.
- Osnovni prioriteti narednog Plana prema odgovorima ispitanika/ca trebao bi da budu uspostavljanje kapaciteta i institucionalnih uslova za rodno odgovorno budžetiranje, promocija i osnaživanje žena na visokim pozicijama u Skupštini, skupštinskim tijelima i službama, te osnaživanje žena u političkim partijama.
- Osnovni način za postizanje rodno odgovorne Skupštine po ispitanicima je uspostavljanje obaveze da sastav svih skupštinskih odbora, radnih tijela i delegacija mora biti rodno izbalansiran. Takođe, veliki broj ispitanika smatra da bi trebalo uvesti obavezu da svi poslanici i poslanice završe obuku iz rodne ravnopravnosti, ali i da Odbor za rodnu ravnopravnost postane matični za sve zakone koje predlažu poslanici i poslanice, a koji nisu rodno analizirani, kako bi se sprovela adekvatna procjena uticaja konkretnog zakona na rodnu ravnopravnost.
- Prilikom pripreme novog Plana treba imati u vidu i pitanje obezbjeđenja Skupštine kao rodno bezbjednog radnog mjesta koje će biti oslobođeno bilo koje vrste seksualnog uznemiravanja.
- Upitnik je pokazao djelotvornost obuka iz rodne ravnopravnosti. Naime, oni ispitanici i ispitanice koji sebe smatraju nedovoljno upoznatim sa ovom tematikom smatraju da je aktuelni procenat žena u Skupštini Crne Gore (27,1%) „kako treba“.
- Ispitanici su zainteresovani za obuke iz rodne ravnopravnosti, a prije svega za sljedeće teme: rodno odgovorno budžetiranje, rodno odgovoran parlament, ekonomsko osnaživanje žena, značaj kvota za učešće žena na mjestima

odlučivanja, međunarodni standardi u oblasti rodne ravnopravnosti, rodni principi, rodna procjena i rodna analiza, obuke za osnaživanje žena za učešće u politici (npr. javno govorništvo, organizacija političke kampanje, nastup pred medijima i sl.).

- Istraživanje je pokazalo da među poslanicima, poslanicama, službenicima i službenicama Skupštine postoji potencijal za uspostavljanje rodno odgovorne Skupštine.

Ciljevi Plana aktivnosti 2022-2024.

U skladu sa preporukama Evaluacije prethodnog Plana aktivnosti i Analize stanja, Radna grupa je zaključila da je potrebno zadržati iste ciljeve kao u prethodnom planskom dokumentu:

- 1. Unaprjeđenje i jačanje liderstva i posvećenost konceptu rodne ravnopravnosti kroz inkluzivni pristup;**
- 2. Rodna uravnoteženost u političkom zastupanju kroz uravnoteženosti u brojevima i odgovornostima;**
- 3. Rodno odgovorno zakonodavstvo i politike koje usvaja Skupština Crne Gore;**
- 4. Unaprjeđenje skupštinskih službi i infrastrukture sa ciljem dostizanja profesionalne izvrsnosti;**
- 5. Jačanje svijesti o rodnoj ravnopravnosti u skupštinskoj kulturi;**
- 6. Skupština kao zastupnica rodne ravnopravnosti.**

Pregled ciljeva i aktivnosti

C1	Unapređenje i jačanje liderstva i posvećenost konceptu rodne ravnopravnosti kroz inkluzivni pristup	
A1.1	<i>Izmjena Poslovnika Skupštine Crne Gore u cilju: 1) Proširivanja nadležnosti Odbora za rodnu ravnopravnost na: nadzor nad sprovođenjem Plana aktivnosti za rodno odgovornu Skupštinu, upoznavanje svih radnih tijela i stručnih službi Skupštine sa Planom aktivnosti, koordinaciju godišnjeg izvještavanja svih tijela i službi koje su zadužene za sprovođenje Plana, godišnje obavještanje javnosti o rezultatima sprovođenja Plana; 2) Uvođenja obaveze svih radnih tijela i stručnih službi Skupštine koji su u Planu prepoznate kao odgovorne za sprovođenje ciljeva i aktivnosti, da jednom godišnje izvještavaju Odbor za rodnu ravnopravnost o postignutim rezultatima</i>	
A1.2	<i>Upoznavanje poslanika, poslanica, službenika i službenica sa sadržinom Plana aktivnosti za rodno odgovornu Skupštinu</i>	
A1.3	<i>Obezbjediavanje sredstava za sprovođenje Plana aktivnosti za rodnu ravnopravnost iz sredstava Skupštine i donatorskih sredstava</i>	
A1.4	<i>Priprema materijala za informisanje poslanika/ca o rodnoj ravnopravnosti – Knjige dobrodošlice u rodno odgovornu Skupštinu koja bi se pred početak svakog saziva dostavljala novim poslanicima/cama</i>	
A1.5	<i>Kontinuirana edukacija poslanika/ca i službenika/ca na teme: rodna ravnopravnost, osnovni pojmovi, rodno odgovorno budžetiranje, orodnjavanje javnih politika, korišćenje rodno odgovornog jezika, o uticaju i obimu on-line nasilja nad ženama političarkama</i>	
C2	Rodna uravnoteženost u političkom zastupanju kroz uravnoteženosti u brojevima i odgovornostima	
A2.1	<i>Izmjena relevantnih akata (Zakon o Skupštini i-ili Poslovnik) u cilju uvođenja obaveze o balansiranom učešću žena u odborima i u delegacijama, u skladu sa dobrim praksama iz regiona i praksama zemalja EU</i>	
C3	Rodno odgovorno zakonodavstvo i politike koje usvaja Skupština Crne Gore	
A3.1	<i>Održavanje periodičnih sastanaka Odbora za rodnu ravnopravnost sa Državnom revizorskom institucijom u skladu sa Protokolom o saradnji između Skupštine CG i DRI u cilju unapređenja monitoringa sredstava za finansiranje političkih partija i praćenja iznosa sredstava koje partije troše na obuke iz oblasti rodne ravnopravnosti</i>	
A3.2	<i>Razvoj metodologije za provjeru orodnjenosti zakona po ugledu na RIA kroz radnu grupu sastavljenu od predstavnika/ca svih odbora koja će kreirati obrazac</i>	
A3.3	<i>Razvoj posebnog alata za rodnu analizu zakonskih akata za potrebe Sekretarijata Odbora za rodnu ravnopravnost</i>	
C4	Unaprjeđenje skupštinskih službi i infrastrukture sa ciljem dostizanja profesionalne izvrsnosti	

A4.1	<i>Posjeta predstavnika/ca stručne službe Skupštine Evropskom institutu za rodnu ravnopravnost</i>
A4.2	<i>Analiza prilagođenosti skupštinske infrastrukture potrebama žena i muškaraca</i>
C5	<i>Jačanje svijesti o rodnoj ravnopravnosti u skupštinskoj kulturi</i>
A5.1	<i>Istraživanje o najboljim praksama u parlamentima u regionu i EU vezanih za mehanizme i procedure zaštite od diskriminacije po osnovu pola i roda na radnom mjestu i zaštite od seksualnog uznemiravanja</i>
A5.2	<i>Izrada Uputstva za prijavljivanje i procesuiranje slučajeva diskriminacije i seksualnog uznemiravanja po osnovu pola i roda na radnom mjestu</i>
A5.3	<i>Izmjena Pravilnika o redovnom radnom vremenu, načinu korišćenja oznake sa ličnim imenom i upravljanju odsustvom u smislu boljeg planiranja radnog vremena koje je prilagođeno osobama koje imaju porodične i druge obaveze</i>
C6	<i>Skupština kao zastupnica rodne ravnopravnosti</i>
A6.1	<i>Tri regionalna sastanka godišnje sa odbornicama lokalnih parlamenata na temu razmjene dobrih praksi iz oblasti rodne ravnopravnosti i sprovođenja lokalnih politika i planova za rodnu ravnopravnost</i>
A6.2	<i>Izraditi metodologiju za praćenje primjene rodno osjetljivog jezika</i>
A6.3	<i>Organizovati radionicu/obuku za praćenje primjene rodno osjetljivog jezika, uz učešće stručnjaka/kinja za lingvistiku</i>
A6.4	<i>Pripremiti izvještaj o primjeni rodno osjetljivog jezika u Skupštini Crne Gore</i>
A6.5	<i>Organizovanje jednog skupa godišnje (u saradnji sa NVO-ima) koji se bave problemima osoba drugačijeg rodnog i polnog identiteta</i>
A6.6	<i>Organizovanje 4 sjednice Ženskog parlamenta</i>
A6.7	<i>Javno prezentovanje Izvještaja o realizaciji Akcionog plana</i>

Razrada ciljeva kroz aktivnosti

Cilj 1: Unapređenje i jačanje liderstva i posvećenost konceptu rodne ravnopravnosti kroz inkluzivni pristup

Aktivnost 1:1: *Izmjena Poslovnika Skupštine Crne Gore u cilju: 1) Proširivanja nadležnosti Odbora za rodnu ravnopravnost na: nadzor nad sprovođenjem Plana aktivnosti za rodno odgovornu Skupštinu, upoznavanje svih radnih tijela i stručnih službi Skupštine sa Planom aktivnosti, koordinaciju godišnjeg izvještavanja svih tijela i službi koje su zadužene za sprovođenje Plana, godišnje obavještavanje javnosti o rezultatima sprovođenja Plana; 2) Uvođenja obaveze svih radnih tijela i stručnih službi Skupštine koji su u Planu prepoznate kao odgovorne za sprovođenje ciljeva i aktivnosti, da jednom godišnje izvještavaju Odbor za rodnu ravnopravnost o postignutim rezultatima*

Odgovorna služba/radno tijelo: Kabinet Potpredsjednice Skupštine
Rok: Do kraja 2022.
Budžet: 0 eura (tekuća sredstva)
Sredstvo verifikacije: Uvid u sadržaj Poslovnika
<p>Indikatori uspješnosti:</p> <p>Odbor za rodnu ravnopravnost nadležan za praćenje sprovođenja Plana aktivnosti za rodno odgovornu Skupštinu</p> <p>Izveštaj o aktivnostima na realizaciji Plana pripremljen svake godine realizacije</p>

Aktivnost 1.2: Upoznavanje poslanika, poslanica, službenika i službenica sa sadržinom Plana aktivnosti za rodno odgovornu Skupštinu
Odgovorna služba/radno tijelo: Odbor za rodnu ravnopravnost i generalni sekretar
Rok: Prvi kvartal 2022.
Budžet: 0 eur
Sredstvo verifikacije: Evidencija o održanim prezentacija i učesnicima
<p>Indikator uspješnosti:</p> <p>% poslanika, poslanica, službenika i službenica koji su prisustvovali prezentacionim radionicama Plana >50%</p>

Aktivnost 1.3: Obezbijeđivanje sredstava za sprovođenje Plana aktivnosti za rodnu ravnopravnost iz sredstava Skupštine i donatorskih sredstava
Odgovorna služba/radno tijelo: Generalni sekretar, Odbor za rodnu ravnopravnost
Rok: 2022. i 2023.
Budžet: 0 eura

Sredstvo verifikacije: Izvještaj o sprovođenju Plana sa finansijskim aneksom
Indikator uspješnosti: % aktivnosti za koje su obezbjeđena sredstva

Aktivnost 1.4: Priprema materijala za informisanje poslanika/ca o rodnoj ravnopravnosti – Knjiga dobrodošlice u rodno odgovornu Skupštinu koja bi se pred početak svakog saziva dostavljala novim poslanicima/cama
Odgovorna služba/radno tijelo: Odbor za rodnu ravnopravnost
Rok: Do kraja 2022.
Budžet: Donacija međunarodnih partnera
Sredstvo verifikacije: Izvještaj Odbora za rodnu ravnopravnost
Indikator uspješnosti: Izrađena Knjiga dobrodošlice

Aktivnost 1.5: Kontinuirana edukacija poslanika/ca i službenika/ca na teme: <ul style="list-style-type: none"> - rodna ravnopravnost, osnovni pojmovi - rodno odgovorno budžetiranje - orodnjavanje javnih politika (za jačanje kapaciteta stručne službe Skupštine za uvođenje rodne analize prilikom donošenja zakona) - korišćenje rodno odgovornog jezika - o uticaju i obimu on-lajn nasilja nad ženama političarkama
Odgovorna služba/radno tijelo: Generalni sekretar, Odbor za rodnu ravnopravnost, Biro za upravljanje ljudskim resursima
Rok: Do kraja perioda važenja Akcionog plana
Budžet: Donatorska sredstva
Sredstvo verifikacije: Evidencija o održanim obukama i evaluacija sa obuka
Indikator uspješnosti: - Broj održanih obuka na svaku od 4 teme za poslanike-ce i službenike-ce

Cilj 2: Rodna uravnoteženost u političkom zastupanju kroz uravnoteženosti u brojevima i odgovornostima

<p>Aktivnost 2.1: <i>Izmjena relevantnih akata (Zakon o Skupštini i-ili Poslovnik) u cilju uvođenja obaveze o balansiranom učešću žena u odborima i u delegacijama, u skladu sa dobrim praksama iz regiona i praksama zemalja EU.</i></p>
<p>Odgovorna služba/radno tijelo: <i>Sekretarijat Odbora za rodnu ravnopravnost</i></p>
<p>Rok: <i>Do kraja važenja Plana</i></p>
<p>Budžet: <i>0 eura (tekuća sredstva)</i></p>
<p>Sredstvo verifikacije: <i>Uvid u Poslovnik i-ili Zakon o Skupštini</i></p>
<p>Indikator uspješnosti:</p> <p><i>Postojanje definisane obaveze balansiranog učešća žena u odborima i u delegacijama Skupštine Crne Gore u relevantnim aktima, u skladu sa dobrim praksama iz regiona i praksama zemalja EU</i></p>

Cilj 3: Rodno odgovorno zakonodavstvo i politike koje usvaja Skupština Crne Gore

<p>Aktivnost 3.1: <i>Održavanje periodičnih sastanaka Odbora za rodnu ravnopravnost sa Državnom revizorskom institucijom u skladu sa Protokolom o saradnji između Skupštine CG i DRI¹² u cilju unapređenja monitoringa sredstava za finansiranje političkih partija i praćenja iznosa sredstava koje partije troše na obuke iz oblasti rodne ravnopravnosti.</i></p>
<p>Odgovorna služba/radno tijelo: <i>Odbor za rodnu ravnopravnost</i></p>
<p>Rok: <i>Kontinuirano</i></p>

¹² Kao rezultat dosadašnje uspješne saradnje, te potrebe za daljim kontinuiranim unapređenjem, radi jačanja nadzorne uloge nad trošenjem javnih sredstava u kontekstu zakonskih obaveza, 11. maja 2018. godine, potpisan je Protokol o saradnji između Skupštine Crne Gore i Državnom revizorskom institucijom. Članom 3 tačka 7, predviđeno je da će Skupština Crne Gore održavati periodične sastanke s predstavnicima DRI, radi razmatranja određenih pitanja od značaja za tekuću saradnju i kontrolu javnih finansija.

Budžet: 0 eura/tekuća sredstva
Sredstvo verifikacije: Izvještaj DRI
Indikator uspješnosti: Broj održanih sastanaka, zaključci, preporuke DRI

Aktivnost 3.2: Razvoj metodologije za provjeru orodnjenosti zakona po ugledu na RIA kroz radnu grupu sastavljenu od predstavnika svih odbora koja će kreirati obrazac.
Odgovorna služba/radno tijelo: Generalni sekretar i Odbor za rodnu ravnopravnost (nakon izmjene nadležnosti)
Rok: Treći kvartal 2022.
Budžet: Donatorska sredstva
Sredstvo verifikacije: Izvještaj Odbora za rodnu ravnopravnost, Uvid u obrazac
Indikator uspješnosti: Postojanje standardizovane metodologije za provjeru orodnjenosti zakona po ugledu na RIA

Aktivnost 3.3: Razvoj posebnog alata za rodnu analizu zakonskih akata za potrebe Sekretarijata Odbora za rodnu ravnopravnost
Odgovorna služba/radno tijelo: Odbor za rodnu ravnopravnost
Rok: Treći kvartal 2022. godine
Budžet: Donatorska sredstva
Sredstvo verifikacije: Izvještaj Odbora za rodnu ravnopravnost
Indikator uspješnosti: Postojanje alata za rodnu analizu zakonskih akata za potrebe Sekretarijata Odbora za rodnu ravnopravnost

Cilj 4: Unaprjeđenje skupštinskih službi i infrastrukture sa ciljem dostizanja profesionalne izvrsnosti

Aktivnost 4.1. Posjeta predstavnika/ca stručne službe Skupštine Evropskom institutu za rodnu ravnopravnost
Odgovorna služba/radno tijelo: Odbor za rodnu ravnopravnost i generalni sekretar
Rok: Do kraja sprovođenja Plana
Budžet: 15.000 e
Sredstvo verifikacije: Izvještaj o studijskoj posjeti
Indikatori uspješnosti: Realizovana posjeta

Aktivnost 4.2. Analiza prilagođenosti skupštinske infrastrukture potrebama žena i muškaraca
Odgovorna služba/radno tijelo: Odbor za rodnu ravnopravnost
Rok: Kraj prve godine
Budžet: 0 eur
Sredstvo verifikacije: Uvid u analizu
Indikatori uspješnosti: Pripremljen dokument

Cilj 5: Jačanje svijesti o rodnoj ravnopravnosti u skupštinskoj kulturi

Aktivnost 5.1: Istraživanje o najboljim praksama u parlamentima u regionu i EU vezanih za mehanizme i procedure zaštite od diskriminacije po osnovu pola i roda na radnom mjestu i zaštite od seksualnog uznemiravanja.
--

<i>Odgovorna služba/radno tijelo:</i> Parlamentarni institut – Istraživački centar
<i>Rok:</i> Drugi kvartal 2022.
<i>Budžet:</i> 0 EUR
<i>Sredstvo verifikacije:</i> Uvid u istraživanje
<p><i>Indikator uspješnosti</i></p> <p><i>Izrađeno istraživanje o najboljim praksama u parlamentima u regionu i EU vezanih za mehanizme i procedure zaštite od diskriminacije po osnovu pola i roda na radnom mjestu i zaštite od seksualnog uznemiravanja.</i></p>

<p><i>Aktivnost 5.2:</i> Izrada Uputstva za bezbjednu prijavu i procesuiranje slučajeva diskriminacije i seksualnog uznemiravanja po osnovu pola i roda na radnom mjestu.</p>
<p><i>Odgovorna služba/radno tijelo:</i> Generalni sekretar, posrednici u slučajevima mobinga, Odbor za rodnu ravnopravnost</p>
<i>Rok:</i> Četvrti kvartal 2022.
<i>Budžet:</i> 1000 EUR
<i>Sredstvo verifikacije:</i> Uvid u Uputstvo
<p><i>Indikator uspješnosti:</i></p> <p><i>Jasne procedure za zaštitu od diskriminacije po osnovu pola i roda na radnom mjestu i seksualnog uznemiravanja uneseni u Uputstvo.</i></p>

<p><i>Aktivnost 5.3:</i> Izmjena Pravilnika o redovnom radnom vremenu, načinu korišćenja oznake sa ličnim imenom i upravljanju odsustvom u smislu boljeg planiranja radnog vremena koje je prilagođeno osobama koje imaju porodične i druge obaveze.</p>
<p><i>Odgovorna služba/radno tijelo:</i> Generalni sekretar</p>
<i>Rok:</i> Drugi kvartal 2022.

Budžet: 0 eura
Sredstvo verifikacije: Uvid u Pravilnik
<p>Indikator uspješnosti:</p> <p><i>Jasna i precizna uputstva o redovnom radnom vremenu, načinu korišćenja oznake sa ličnim imenom i upravljanju odsustvom.</i></p>

Cilj 6: Skupština kao zastupnik rodne ravnopravnosti: približavanje javnosti:

<p>Aktivnost 6.1: <i>Tri regionalna sastanka godišnje sa odbornicama lokalnih parlamenata na temu razmjene dobrih praksi u oblasti rodne ravnopravnosti i sprovođenja lokalnih politika i planova za rodnu ravnopravnost.</i></p>
Odgovorna služba/radno tijelo: <i>Odbor za rodnu ravnopravnost i Ženski klub</i>
Rok: <i>1-4 kvartal 2022 i 1-4 kvartal 2023</i>
Budžet: <i>Donatorska sredstva</i>
Sredstvo verifikacije: <i>Evidencija sa sastanaka</i>
<p>Indikator uspješnosti:</p> <p><i>Broj održanih regionalnih sastanaka sa poslanicima lokalnih parlamenata.</i></p>

<p>Aktivnost 6.2: <i>Izraditi metodologiju za praćenje primjene rodno osjetljivog jezika.</i></p>
Odgovorna služba/radno tijela: <i>Odbor za rodnu ravnopravnost, Parlamentarni institut, Ženski klub</i>
Rok: <i>2023</i>
Budžet: <i>1000 Eura</i>
Sredstvo verifikacije: <i>Uvid u metodologiju</i>
Indikator uspješnosti: <i>Postojanje metodologije.</i>

Aktivnost 6.3: Organizovati radionicu/obuku za praćenje primjene rodno osjetljivog jezika, uz uključivanje stručnjaka/kinja za lingvistiku.
Odgovorna služba/radno tijela: Odbor za rodnu ravnopravnost, Ženski klub
Rok: 2023
Budžet: Donatorska sredstva
Sredstvo verifikacije: Izvještaji sa radionice
Indikator uspješnosti: % poslanika-ca i službenik-ca koji su obuhvaćeni obukom.

Aktivnost 6.4: Pripremiti izvještaj o praćenju primjene rodno osjetljivog jezika u Skupštini Crne Gore.
Odgovorna služba/radno tijela: Odbor za rodnu ravnopravnost, Parlamentarni institut, Ženski klub
Rok: do kraja važenja Plana
Budžet: 0 eura
Sredstvo verifikacije: Uvid u izvještaj
Indikator uspješnosti: Postojanje Izvještaja.

Aktivnost 6.5: Organizovanje jednog skupa godišnje (u saradnji sa NVO-ima) koji se bavi problemima i potrebama osoba drugačijeg rodnog i polnog identiteta.
Odgovorna služba/radno tijelo: Odbor za rodnu ravnopravnost u saradnji sa Odborom za ljudska prava i slobode.
Rok: Do kraja važenja plana
Budžet: 4000 Eur
Sredstvo verifikacije: Godišnji izvještaj Odbora

Indikator uspješnosti:

% učesnika/ca koji na evaluacionim listićima tvrde da su veoma i uglavnom zadovoljni količinom novog znanja i razumijevanja problematike.

Aktivnost 6.6: Organizovanje 4 sjednice Ženskog parlamenta.

Odgovorna služba/radno tijelo: Odbor za rodnu ravnopravnost

Rok: Dvije sjednice godišnje

Budžet: 4000 Eur

Sredstvo verifikacije: Evidencija o održanim sjednicama

Indikator uspješnosti:

Broj održanih sjednica Ženskog parlamenta.

Aktivnost 6.7: Javno prezentovanje Izvještaja o realizaciji Akcionog plana.

Odgovorna služba/radno tijela: Odbor za rodnu ravnopravnost

Rok: 2023. i 2024.

Budžet: 0 eura

Sredstvo verifikacije: Izvještaj Odbora za rodnu ravnopravnost

Indikator uspješnosti:

Održana javna prezentacija Izvještaja.

Monitoring i evaluacija

U cilju praćenja ostvarenja ciljeva utvrđenih Planom, neophodno je redovno praćenje sprovođenja konkretnih aktivnosti, ispunjenosti rokova i indikatora.

Izveštaje o sprovođenju Plana pripremaće Služba Odbora za rodnu ravnopravnost (nakon izmjene adekvatnih akata koji definišu nadležnost – aktivnost A1.1). Svaki nosilac aktivnosti iz Plana biće dužan da po završetku kalendarske godine, a po potrebi i češće, dostavi Službi Odbora za rodnu ravnopravnost podatke u vezi sa realizacijom aktivnosti utvrđenih Planom.

Odbor za rodnu ravnopravnost će pripremiti 2 izvještaja, po jedan nakon svake godine realizacije. U izvještajima će izvijestiti o realizaciji aktivnosti kao i o vrijednostima po indikatorima rezultata (output indikatori).

Po isteku Plana, sprovedeće se evaluacija Plana koja će pored sumiranja izvještaja o realizaciji aktivnosti i rezultata, uključiti i indikatore na nivou učinaka (outcome).

Indikatori učinaka Plana

	Indikator učinka	Način verifikacije	Bazna vrijednost	Ciljna vrijednost
C1. Unapređenje i jačanje liderstva i posvećenost konceptu rodne ravnopravnosti kroz inkluzivni pristup	% poslanika i poslanica koji smatraju da je njihovo poznavanje tematike rodne ravnopravnosti „veoma dobro”	On-line anketa na kraju implementacije Plana	22%	30%
C2. Rodna uravnoteženost u političkom zastupanju kroz uravnoteženosti u brojevima i odgovornostima	% žena u odborima i u delegacijama Skupštine Crne Gore u periodu implementacije Plana	Odbor za rodnu ravnopravnost	21,42% u odborima 36,86% u delegacijama	30% u odborima 40% u delegacijama
C3. Rodno odgovorno zakonodavstvo i politike koje usvaja Skupština Crne Gore i C6. Skupština kao zastupnik	% zakona koji uđu u skupštinsku proceduru, a za koje je izvršena provjera orodnjenosti usvojenom metodologijom	Evidencija Odbora za rodnu ravnopravnost	0	10% u posljednjoj godini implementacije Plana

rodne ravnopravnosti: približavanje javnosti				
C4. Unapređenje skupštinskih službi i infrastrukture sa ciljem dostizanja profesionalne izvrsnosti i C5. Jačanje svijesti o rodnoj ravnopravnosti u skupštinskoj kulturi	% službenika i službenica Skupštine koji su prošli neku od obuka iz oblasti rodne ravnopravnosti u periodu implementacije Plana	Evidencija Odbora za rodnu ravnopravnost	0	15%

Indikatori rezultata Plana

Oznaka	CILJ-AKTIVNOST	Indikator rezultata	Bazna vrijednost	Ciljna vrijednost 2023.	Ciljna vrijednost 2024.
C1	Unapređenje i jačanje liderstva i posvećenost konceptu rodne ravnopravnosti kroz inkluzivni pristup				
A1.1	<i>Izmjena Poslovnika Skupštine Crne Gore u cilju: 1) Proširivanja nadležnosti Odbora za rodnu ravnopravnost na: nadzor nad sprovođenjem Plana aktivnosti za rodno odgovornu Skupštinu, upoznavanje svih radnih tijela i stručnih službi Skupštine sa Planom aktivnosti, koordinaciju godišnjeg izvještavanja svih tijela i službi koje su zadužene za sprovođenje Plana, godišnje obavještanje javnosti o rezultatima sprovođenja Plana; 2) Uvođenja obaveze svih radnih tijela i stručnih službi Skupštine koji su u Planu prepoznate kao odgovorne za sprovođenje ciljeva i aktivnosti, da jednom godišnje izvještavaju Odbor za rodnu ravnopravnost o postignutim rezultatima</i>	<i>Odbor za rodnu ravnopravnost nadležan za praćenje sprovođenja Plana aktivnosti za rodno odgovornu Skupštinu</i>	0	1	1

			<i>Izveštaj o aktivnostima na realizaciji Plana pripremljen svake godine realizacije</i>	0	1	2
A1.2	<i>Upoznavanje poslanika, poslanica, službenika i službenica sa sadržinom Plana aktivnosti za rodno odgovornu Skupštinu</i>	<i>% poslanika, poslanica, službenika i službenica koji su prisustvovali prezentacionim radionicama Plana >50%</i>	0	<i>>50% poslanka, poslanica, službenika i službenica prisustvovali prezentacionim radionicama</i>	<i>>50% poslanika, poslanica, službenika i službenica prisustvovali prezentacionim radionicama</i>	
A1.3	<i>Obezbjeđivanje sredstava za sprovođenje Plana aktivnosti za rodnu ravnopravnost iz sredstava Skupštine i donatorskih sredstava</i>	<i>% aktivnosti Plana za koje su obezbjeđena sredstva</i>	0	40%	100%	
A1.4	<i>Priprema materijala za informisanje – Knjige dobrodošlice u rodno odgovornu Skupštinu koja bi se pred početak svakog saziva dostavljala novim poslanicima/cama</i>	<i>Izrađena Knjiga dobrodošlice u rodno odgovornu Skupštinu</i>	0	1	1	
A1.5	<i>Kontinuirana edukacija poslanika/ca i službenika/ca na teme: rodna ravnopravnost, osnovni pojmovi, rodno odgovorno budžetiranje, orodnjavanje javnih politika, korišćenje rodno odgovornog jezika, o uticaju i obimu online nasilja nad ženama političarkama</i>	<i>Broj održanih obuka na svaku od 4 teme za poslanike-ce i službenike-ce</i>	0	2	4	
C2 Rodna uravnoteženost u političkom zastupanju kroz uravnoteženosti u brojevima i odgovornostima						
A2.1	<i>Izmjena relevantnih akata (Zakon o Skupštini i-ili Poslovnik) u cilju uvođenja obaveze o balansiranoj učešću žena u odborima i u delegacijama, u skladu sa dobrim praksama iz regiona i praksama zemalja EU.</i>	<i>Postojanje relevantnim aktima definisane obaveze balansiranoj učešća žena u odborima i u delegacijama Skupštine Crne Gore, u skladu sa dobrim praksama iz regiona i praksama zemalja EU</i>	0	0	1	
C3 Rodno odgovorno zakonodavstvo i politike koje usvaja Skupština Crne Gore						

A3.1	<i>Održavanje periodičnih sastanaka Odbora za rodnu ravnopravnost sa Državnom revizorskom institucijom u skladu sa Protokolom o saradnji između Skupštine CG i DRI u cilju unapređenja monitoringa sredstava za finansiranje političkih partija i praćenja iznosa sredstava koje partije troše na obuke iz oblasti rodne ravnopravnosti.</i>	<i>Broj održanih sastanaka, zaključci, preporuke DRI</i>	0	1	2
A3.2	<i>Razvoj metodologije za provjeru orodnjenosti zakona po ugledu na RIA kroz radnu grupu sastavljenu od predstavnika svih odbora koja će kreirati obrazac.</i>	<i>Postojanje standardizovane metodologije</i>	0	1	1
A3.4	<i>Razvoj posebnog alata za rodnu analizu zakonskih akata za potrebe Sekretarijata Odbora za rodnu ravnopravnost</i>	<i>Postojanje posebnog alata</i>	0	1	1
C4 Unapređenje skupštinskih službi i infrastrukture sa ciljem dostizanja profesionalne izvrsnosti					
A4.1	<i>Posjeta predstavnika/ca stručne službe Skupštine Evropskom institutu za rodnu ravnopravnost</i>	<i>Realizovana posjeta</i>	0	0	1
A4.2	<i>Analiza prilagođenosti skupštinske infrastrukture potrebama žena i muškaraca</i>	<i>Pripremljena analiza</i>	0	1	1
C5 Jačanje svijesti o rodnoj ravnopravnosti u skupštinskoj kulturi					
A5.1	<i>Istraživanje o najboljim praksama u parlamentima u regionu i EU vezanih za mehanizme i procedure zaštite od diskriminacije po osnovu pola i roda na radnom mjestu i zaštite od seksualnog uznemiravanja</i>	<i>Izrađeno istraživanje o najboljim praksama u parlamentima u regionu i EU vezanih za mehanizme i procedure zaštite od diskriminacije po osnovu pola i roda na radnom mjestu i zaštite od seksualnog uznemiravanja</i>	0	1	1
A5.2	<i>Izrada Uputstva za prijavljivanje i procesuiranje slučajeva diskriminacije i seksualnog uznemiravanja po osnovu pola i roda na radnom mjestu.</i>	<i>Jasne procedure za prijavljivanje i procesuiranje slučajeva diskriminacije po osnovu pola i roda na radnom mjestu i seksualnog uznemiravanja uneseni u</i>	0	1	1

			<i>Uputstvo</i>			
	A5.3	<i>Izmjena Pravilnika o radnom vremenu u smislu boljeg planiranja radnog vremena koje je prilagođeno osobama koje imaju porodične i druge obaveze</i>	<i>Jasna i precizna pravila o redovnom radnom vremenu, načinu korišćenja oznake sa ličnim imenom i upravljanju odsustvom u smislu boljeg planiranja radnog vremena koje je prilagođeno osobama koje imaju porodične i druge obaveze</i>	0	1	1
C6	Skupština kao zastupnik rodne ravnopravnosti: približavanje javnosti:					
	A6.1	<i>Tri regionalna sastanka godišnje sa odbornicama lokalnih parlamenata na temu rodne ravnopravnosti i sprovođenja lokalnih politika i planova za rodnu ravnopravnost</i>	<i>Broj održanih regionalnih sastanaka sa poslanicima lokalnih parlamenata na temu rodne ravnopravnosti i sprovođenja lokalnih politika i planova za rodnu ravnopravnost</i>	0	3	6
	A6.2	<i>Izraditi metodologiju za monitoring primjene rodno osjetljivog jezika</i>	<i>Postojanje metodologije</i>	0	1	1
	A6.3	<i>Organizovati radionicu/obuku za praćenje primjene rodno osjetljivog jezika, uz uključivanje stručnjaka/kinja za lingvistiku</i>	<i>% poslanika-ca i službenik-ca koji su obuhvaćeni obukom</i>	0	1	1
	A6.4	<i>Pripremiti izvještaj o primjeni rodno osjetljivog jezika u Skupštini Crne Gore</i>	<i>Postojanje Izvještaja</i>	0	0	1
	A6.5	<i>Organizovanje dva skupa (u saradnji sa NVO-ima) koji se bave problemima osoba drugačijeg rodnog i polnog identiteta</i>	<i>Broj organizovanih skupova</i>	0	1	2
	A6.6	<i>Organizovanje 4 sjednice Ženskog parlamenta</i>	<i>Broj održanih sjednica Ženskog parlamenta</i>	0	2	4
	A6.7	<i>Javno prezentovanje Izvještaja o realizaciji Akcionog plana</i>	<i>Održana javna prezentacija Izvještaja</i>	0	1	1

